

Novotny Tihamér

CONTINUO,

AVAGY A FESTÉSZET ÁLLANDÓ MÉLYSZÓLAMA

Gáll Ádám egy Paul Klee-től kölcsönzött mondattal, egy, a saját életérzésére, létfilozófiájára, s ez által festészetére is vonatkoztatható veretes, mondhatni mindent eldöntő idézettel indítja kiállítását: „*megfoghatatlan vagyok e világon. Mert épp úgy lakozom a holtak közt, mint a meg nem születetteknél.*”¹

Gáll Ádámban, bár a Képzőművészeti Főiskola festő szakán végzett, sokáig viaskodott egymással a költő és a festőművész. Tökéletesen ráérezve a Gottfried Ben expresszionista költő által megfogalmazott „európai sorsneurózisra”, miszerint az én és a világ, az én és a valóság, az én és a te viszonya majdhogynem meg- és feloldhatatlan egzisztencia-probléma a nyugati ember számára, ilyen sorokat írt az *Egyenes labirintus* című versében: „*»Minden agy államalakulat« / Celláiban hullik eszme, vakolat. / A végesre záródott tudaton belövések. / A réseket a félelem tapogatja, betapasztja. / Az értelem a sötétségre ráfalazva. / Önmagukba zárt tudatkópiák végtelenje.*”

A költői kamaszkorát azonban legyőzte benne a festészet felnőttkora. Talán Leonardóban, a reneszánsz emberben fogalmazódott meg először a legtisztábban és legöntudatosabban az a gondolat, hogy a szem érzékszerve magasabb rendű a fülnél, hogy „*a festészet néma költészet, és a költészet vak festészet*”², s a költő és a festő vitájában az utóbbi nyeri el a pálmát. „*...Mert, aki elveszti látását – írja Leonardo –, elveszti a világmindenség látványát és szépségét, és ahhoz lesz hasonlatos, akit elevenen sírba zártak, hogy ott mozogjon és éljen.*”³ S a szem felmagasztalásában azt mondja, hogy „*Te vagy az emberi test ablaka, amelyen keresztül kitekint útjára, és élvezi a világ szépségeit. A lélek így éri be az emberi test börtönével, szem nélkül gyötrelmére szolgálna. Az ő segítségével találta meg a tüzet, mely által a szem visszaszerzi azt, amitől a sötétség előbb megfosztotta.*”⁴ – És éppen Paul Klee-vel kapcsolatban írja Werner Haftmann, hogy nála, mint minden *continuóban*, állandó

¹ In.: Felix Klee: *Paul Klee élete és munkássága, hátrahagyott feljegyzések és kiadatlan levelek alapján*, Corvina Kiadó, 1975, 113. o.

² Leonardo da Vinci: *A festészetről. Mi különbség van a festészet és a költészet között?* In.: *Esztétikai olvasókönyv – Szöveggyűjtemény*, Kossuth Könyvkiadó, 1970, 39. o.

³ Leonardo da Vinci: *Im. Végkövetkeztetés a költő és a festő közötti vitában.* In.: *Im.* 43. o.

⁴ Leonardo da Vinci: *Im.* 43. o.

mélységben gondolkodó és érző művészen az „ember és a dolog, földi és égi találkozik a szem metszéspontjában. Újfént a négyesség eme egységének a középpontjában találjuk magunkat (...). Most azonban jelentősebbnek látjuk Klee humanizmusát az egész kör közepén. Sematikus rajza a világhoz való viszonyának nyomatékos szimbóluma lesz. Nyelvileg ez a szimbólum, amelyben az én és a valóság közötti határvonal, ez a »nyugati sorsneurózis« megszűnik, Heidegger egyik kései megfogalmazását követve, a négyesség egységének a foglalata.”⁵ – Talán erre is utal Gáll *Toposz* című lebegő kockája, amely nem csak a négy alapelemet szimbolizálja, de a *tárgynélküliség érzetét*, vagyis valami végsőt, valami felsőbbrendű, láthatatlan transzcendencia-titkot is jelképez. – Az utak tehát a szemben futnak össze és a „»külső nézés és a belső látás szintéziséhez vezetnek (...) A festőnek a természet nézésében és szemlélésében való növekedése képessé teszi őt arra, hogy absztrakt képződményeket szabadon alakítson (...) Így olyan műveket fog megalkotni, amely Isten művének hasonlata. (...) A művészet a teremtés hasonlata» – idézi Klee-t Haftmann.⁶ „Az én és a valóság különbsége újra megszűnik és visszavéttetik”.⁷

„Minden az Egyből ered és az Egyhez tér vissza” – mondja Jakob Böhme, tehát a teremtett világ és a teremtett ember között a szem, a mű, a festmény, azaz a lélek és a szellem, végső kiteljesedésében a szellemi lélek a kulcs ebben a kérdésben. Vagy ahogy Hamvas Béla fogalmazná, az igazi műben megszólító erő van, benne visszafordul a (festő) vágya, és megszólítja az embert, a nézőt.

Gáll Ádám is ilyen kharóni vizeken evez, a látható és a láthatatlan, a megfogható és a megfoghatatlan, a lét és a nemlét határán. Ebben a műfajban kevés olyan magyarországi művésszel találkoztam eddigi pályafutásom során, aki ennyire erős sorsközösségben, az anyagot és a szellemet illetően ennyire természetes és mély átminősülésekben él és lélegzik a képeivel. Sokszor az az érzése az embernek, hogy azért építi fel és vakolja be ezeket a képeknek nevezett álfalakat, hogy magát áldozatul rejtse beléjük. S az áldozat, mely mások áldozata is egyben valami személyes és egyetemes jóért, a lélek megváltódásáért, vagy annak *mater dolorosa*-szerű képzetéért, azután, mint mély és folytonos rezonancia *de profundis clamavi!* módon, a mélységekből néma fájdalommal kiáltón, előderengő fényjelenségként

⁵ Werner Haftmann: *Paul Klee – A képi gondolkodás útjai*, Corvina, 1988, 96. o.

⁶ Werner Haftmann: *Im*. 96. o.

⁷ Werner Haftmann: *Im*. 95. o.

szivárog vissza a földi létbe. S kísérőjelenségeit, a színeváltozás levedlett fátylait, mint megalvadt, megdermedt, megszáradt vércseppeket, lerakódott, kikristályosodó verejtékfoltokat hagyja maga után az egyszerre *memento mori* és *ex morte vita* hangulatú műveken. Gondoljunk csak a *Fal-memento* című táblájára, ahol egy *Pietà* motívum is elősejlik a festett vakolatrétegek közül!

De egyáltalán, nála minden képből, mint egy imaginárius színpadi kulissza-sűrítmenyből, elődereng valami! Valami, amit egy el- vagy betemetett hangulatnak, egy elraktározott személyes emlékképnek, egy régen elhantolt s elfelejtett, a tudattalanból felsejlő atavisztikus víziónak, sőt, amit akár egy, az idő tengelye körül göngyölődő, specifikus történelmi tapasztalatnak, az *Úton* járásnak is nevezhetnénk – az *Ugróiskolától* a Golgota keresztjéig, az *Invokációtól* (a fohász, a segítségkérésértől) a *Post mortem* (a halál utáni) állapotig, a dobókavicstól az univerzum emlékezetéig, az emberképtől az egyetemes jelkészlet spiráljáig, a földtől a fűig, a masszától a fényig.

Meg kell állapítanunk, hogy Gáll kiállítása egy tökéletesen átgondolt, döbbenetes Egység!

Egy olyan elvont vakolatképekben összefoglalt életszemléletnek az érzelmi és gondolati egysége, amelynek a szemünk által befogható, nagyobb vizuális egységeit éppúgy látnunk kell a térben, mint az egészen közeli részleteit a sík rétegeiben. És most hagyjuk az elődöket és a szellemi rokonokat, de hagyjuk a technikát is! És forduljunk az „hautes pâtes”, a vastagon felhordott vakolatanyagok rétegei felé, melyekben a mélység és magasság istene, s a lélek esztétikuma s a morál filozófiája lakozik.

(2008. szeptember 28., Vajda Lajos Stúdió, Szentendre)